

O delu Arhivskega društva Slovenije

18. posvetovanje Arhivskega društva Slovenije, Gozd Martuljek, 7. - 9. oktober 1998

Arhivsko društvo Slovenije je skupaj z Zgodovinskim arhivom Ljubljana in ministrstvom za kultura organiziralo 18. posvetovanje Arhivskega društva Slovenije. Posvetovanje je bilo v hotelu Špik v Gozdu Martuljku od 7. do 9. oktobra 1998 in je imelo aktualen naslov Arhivi in računalništvo.

Predsednik arhivskega društva Slovenije M. Gerdej je predstavil pomen posvetovanja ter nato pozdravil goste (Egon Kraljevič in Amir Obhadžič iz Hrvaške) in povabil predstavnike, ki so pozdravili udeležence srečanja (Silvester Gaberšček, državni sekretar ministrstva za kultura, Janez Kopač, direktor Zgodovinskega arhiva v Ljubljani, župan Kranjske Gore Jaže Kotnik in Ivan Pinterič, direktor hotela).

V letošnjem letu je g. Antoša Leskovec praznoval 70-letnica. Ob tem jubileja se ga je spomnilo Arhivsko društvo Slovenije in se ma za dolgoletno delo odložilo s skromno sliko.

Na temo Arhivi in računalništvo se je prijavilo približno dvajset predavateljev iz slovenskih arhivov. Na posvetovanja so predstavili stanje računalništva v arhivih. Pri tem navajam njihovo kratko predstavitev:

S predavanjem doc. dr. Petra Pavla Klasince se je začela glavna tema našega srečanja z naslovom *Arhivi in računalništvo*. Klasine je predstavil *Perspektive razvoja kompjuterizacije arhivske službe v Sloveniji*. Pred letom dni je Pokrajinski arhiv Maribor praznoval 10-letnico kompjuterizacije v svojem arhivu. Takrat so bile prediskutirane igrativne o nveljavljanju kompjuterizacije v slovenskih arhivih. Ta je šla v zadnjih desetih letih v arhivih po različnih poteh. To pomeni, da so se posamezni arhivi odločali za svoje "kompjuterizacijske projekte, ki so se med seboj razlikovali", tako imenovani projekti pa so kljub temu imeli nekaj skupnih ciljev ter bili glede opreme kompatibilni. Klasine nato navaja referate s posvetovanj *Sodobni arhivi*, ki se ukvarjajo z avajanjem računalništva v arhive. Zatem pa v 28 tezah navaja perspektive razvoja kompjuterizacije v slovenskih arhivih. Zdi se mi, da so te točke lahko dobra izhodišče za razvoj kompjuterizacije, in jih zato lahko vsak arhivist preštudira.

Magistra Metka Bakan Toplak nas seznanja z optičnim prepoznavanjem znakov, kar pomeni proces pretvarjanja poskenirane slike, ki je strojno izpisana, ali ročno pisanega teksta (številke, črke, simboli) v računalniški format (ASCII). V referatu so predstavljeni proces skeniranja, pa tudi zgodovinski razvoj sistemov OCR, komercialne aplikacije in uporaba OCR sistemov v arhivih.

Mag. Vladimir Žimmer v prispevku *Standardizacija popisovanja in evidenc arhivskega gradiva* kar naj-

očitneje predstavlja vsebino v motu: "S standardiziranim popisovanjem arhivskega gradiva in informacijsko tehnologijo do računalniško podprte zbirke podatkov o arhivskem gradivu (ziraoma do sodobnega arhivskega informacijskega sistema." Njegov prispevek prinaša podatke o popisovanju arhivskega gradiva (od standardov ISAD(g) prek arhivskih predpisov in strokovne literature, računalniške obdelave arhivskega gradiva, prek načel, metodologije in elementov standardiziranega popisovanja arhivskega gradiva z elementi popisovanja, do standardizacije pa novem Pravilniku o osnovah za strokovna obdelavo, izdelavo pripomočkov za uporabo in evidenco arhivskega gradiva. Na koncu referata predstavi obširen pregled ošbenikov in priračnikov arhivistike, ki so najbolj vplivali na razvoj metodologije in standardizacijo strokovne obdelave arhivskega gradiva po letu 1945.

Žarka Bizjak se loteva *Problematiche standardizacije v slovenski arhivistiki*. Tako predvsem standardje za popisovanje sodnih fondov: Farniranje sodnih fondov, Popisovanje na nivoju fonda, Popisovanje na nivoju serije, Popisovanje na nivoju prevzemanja seznama/tehnične enote. Prispevek končuje s sklepom: "Sodni fondi so zaradi enostavnega sistema poslovanja in popisovanja verjetno še najmanj problematični, zato bo morda obrazec na disketi komu tudi v korist."

O *Arhiviranju elektronskih zapisov v arhivih* piše Žiga Železnik. V začetku referata nas seznanja s problemi, ki segajo na valorizacijo zapisov da vprašanja, ali bo čez nekaj let te zapise še mogoče uporabljati. Zatem navaja različne operacijske sisteme in programsko opremo. Pri prevzemanju arhivskega (dokumentarnega) gradiva v arhiv se moramo po njegovem odločiti predvsem o dveh stvareh: 1. o izbiri elektronsko zapisanega gradiva in 2. o formatu elektronskega zapisa. O obeh vprašanjih daje ustrezne rešitve. Svoj prispevek sklene: "Vsekakor je moderna doba z novimi informacijskimi tehnologijami prinesla arhivom poleg pozitivnih novosti tudi mnogo problemov, zaradi česar homo inorali v arhivih prilagoditi svoje delo z ustvarjalec gradiva."

Prva razmišljanja o implementaciji strojne obdelave podatkov v arhivih segajo nekako v leto 1956, navaja dr. Miroslav Novak v prispevku *O opremi in standardih informacijske tehnologije v slovenskih arhivih*. Tako stanje je ostalo do srede osemdesetih let, ko je bila napravljena poskusna strojna obdelava arhivskega gradiva na računalniku občine v Kranju. Drago pomembna izhodišče avajanja informacijske tehnologije v slovenske arhive pa so bila posvetovanja *Sodobni arhivi v Radencih* - na njih so se sistematično lotili reševanja arhivskih in dragih problemov uvajanja informacijske tehnologije v profesionalne arhivske ustanove. Trajnejši temelji računalništva v arhivih so nastali v devetdesetih letih. V nadaljevanju so nave-

deni tipi računalnikov s kapacitetami, pristopi na internet, različni računalniški programi, obenem pa je predstavljena pozornost ob doslednem upoštevanju načela izvora, da se zagotavlja javna vera.

O problematiki standardizacije v slovenski arhivistiki in popisovanju arhivskih fondov piše Slavica Tovšak. Standardizacija v arhivih pomeni najprej izboljšati rezultate in poenostavitev arhivskega strokovnega dela, vendar ne gre za uniformiranost, temveč se težišče akumulacij prenese "z arhivskega delavca na določeno skupino strokovnih delavcev." Sprejemljivost mednarodnih standardov pa ni odvisna le od količine gradiva, temveč tudi od razvoja informacijske tehnologije. "Pri celotnem procesu se pojavi vprašanje javne vere, vendar je po drugi strani res, da nas "k aktivnostim na področju standardiziranega popisovanja usmerja tudi celota informacijske tehnologije." S tem pa zopet ustvarjamo velikanski potencial "informacij primarne, sekundarne in terciarne narave."

Vladimir Drabnjak piše o *integriranem informacijskem sistemu v arhivih Makedonije*, Natalija Glažar pa nam predstavlja *arhive v dobi informacijske tehnologije*. V referatu odgovarja, kako se v informacijski družbi s pospešenim razvojem informacijske tehnologije spreminja družbena vloga arhivov in kako postaja s tem pomemben element družbenega dogajanja. Glažarjeva kot tudi drugi arhivisti ugotavlja, da ima informacijska tehnologija pozitivne in negativne lastnosti, zato bo za arhivsko stroko brez dvoma pomenila odnos zapletenih vprašanj glede človekove zasebnosti. Zato sklene: če bi skušali avirati razvoj informacijske tehnologije v želji po varovanju posameznika, bi prišli do a la carte society, ki pa P. Redfern vodi v anarhijo.

V Pujskem arhivu so se lotili postavljanja inventarja fonda na zgoščenka. Ta je *predstavitel inventarja fonda Službe družbenega knjigovodstva Ptuj in zaključnih računov* na zgoščenki. Noviteto predstavlja arhivist Branc Oblak.

Računalnik je kot pripomoček pri pripravi vodnika po arhivskih fondih in zbirkah, je dala naslov svojemu referatu Vlasta Tul. V referatu opisuje postopke izdelave vodnika. Ti se začnejo pri osnovah za pripravo vodnika, nadaljujejo s prilagoditvijo računalniškega programa in klasifikacijo fondov in zbirk. Načrtujejo, da bodo vodnik predstavili na internetu. To pa imajo v Celju, saj nam Hedvika Zlovc pojasni, da jim pri predstavitvi na internetu ni šlo zgolj za predstavitel, temveč tudi za to, da bi imeli še vodnik po arhivu. V referatu so podani predstavitel, elektronski naslovi ter vodnik po fondih in zbirkah Zgodovinskega arhiva v Celju.

Pri uporabi računalnika za delo v arhivu prikazuje dr. Andrej Studen postopek uporabe računalniške obdelave podatkov popisnice prebivalstva Ljubljane iz let 1869-1910. Avtor soglaša z večkrat izrečeno mislijo, da je računalniška doba prinesla veliko sprememb v način dela zgodovinarjev in je zato alajšala njihovo delo ter pripomogla k hitrejši obdelavi podatkov.

Zdenka Semlič Rajh obravnava *nove informacijske tehnologije*, ki dajejo arhivistom čudovite možnosti,

da dramatično izboljšajo dostop in uporabo arhivskega gradiva, ki ga hranijo v svojih skladiščih. Omogočajo jim, da naredijo svoja dokumentarno dediščino dostopno v širšem prostoru in širši javnosti, s tem pa hkrati izpolnjujejo želje tistih, ki želijo arhivsko gradivo v prihodnje uporabljati "on line". Arhivisti morajo imeti pri svojem delu v mislih uporabnike, notranje ali zunanje, ki bodo uporabljali naše informacije, njihove prioritete potrebe, usluge, ki jih zahtevajo danes in jih bodo zahtevali v prihodnje, ter njihova odgovornost. Prilagoditi pa se morajo uveljavljenim navim informacijskim tehnologijam. Te morajo zadovoljiti uporabnike in hiti učinkovite, lahka razumljive in fleksibilne; to pa je odgovornost arhivistov v sodelovanju z informatiki.

Infotehnologija v arhivu, o kateri piše mag. Borut Holeman, je lahko tehnologija (računalnik), ki postopke podpira, poenostavi in pospeši. Pri predstavitvi predvidevanj strojne in programske opreme ter človeka navrže Holeman zanimiv sklep: Računalniški sistem je taliko inteligenten, kolikor znaša znanje uporabnika (nič več in nič manj). Sam tehnični razvoj ni v korist arhivistiki, pač pa celotni znanosti, saj jo je mogoče nova in privlačnejše predstaviti, zato je informacijska tehnologija nujnost.

Vesna Gatavina predstavlja *nekaj izkušenj pri delu z novim računalniškim programom INFO-ARH na gradivu republiške uprave po letu 1945 v Arhivu Republike Slovenije*, Marjan Dobernik pa piše o skeniranju. Najprej predstavlja nekaj tehničnih podatkov (skener, značilnosti skenirane slike, velikost datoteke, izhodna enota ali "točka ni vedno točka", formati), zatem pripravo, skeniranje različnih vrst gradiva (dokumentov), urejanje skenirane slike, kalibracijo barve, tiskanje skenirane slike, na koncu pa pravi, da je skenirati mogoče vse, vendar je pomembna, kaj bomo skenirali in čemu bomo skenirane posnetke uporabljali.

Leopold Mikec Avberšek je pripravil referat o *Arhivih prek COBISSA na internetu*. V njem piše o projektu opremljanja muzejskih knjižnic, opremljanja specialnih knjižnic, a enotnih standardnih in bazah ter popularizaciji arhivskih knjižnic prek interneta.

Prav zanimiv in poučen je prispevek Marte Ran Selič. Svoj prispevek z naslovom *Spice ali osti ali osati ali nekaj novega o filmu, njegovih uporabi, filmski špici...* začneja z mislijo, da "odnos človeka do življenja, do ustvarjalnosti in do dediščine sestavlja verigo, v kateri ni nič samoumevnega". Cilj njenega referata je postaviti izhodišča in merila, vrednotenja novih tehnologij, ki se danes pojavljajo, in pri tem predstaviti vlogo Slovenskega filmskega arhiva. Film se je pojavil kot nova tehnologija (umetnost), nov način medsebojne komunikacije. Zato sklene: "Spice" ali "osti" ali "osati"? Kaj od tega bodo sodobni mediji in z njimi tehnologije prinesle slovenskim arhivom?

Zdenka Keček piše o *prednostih, ki jih prinaša sodobna informacijska tehnologija v vse pore družbenega življenja*, saj je v poudarjeni ekonomicnosti ter višji kakovosti dela treba vse bolj težiti tudi k pravni ureditvi tega področja. Brez dvoma predstavlja raba in uporaba digitaliziranih dokumentov kar revolucija-

naren preskok v vsakdanjem življenju, ki se pozitivno kaže predvsem v praksi. Vendar ne gre prezreti dejstva, da so prav ti dokumenti zaradi razpoložljive informacijske tehnologije sorazmerno lahek "plen v rokah zainteresiranih subjektov". Rezultati so razna kazniva dejanja, ki pa jih je tudi zelo težko odkrivati in preganjati. Zaradi navedenega bi bilo to področje najnuj čimprej urediti s potrebnimi zakonskimi akti, pri sami rabi in uporabi digitaliziranih dokumentov pa vnesti tudi ustrezna varovala, ki jih omogoča razpoložljiva informacijska tehnologija.

Nekatere znamenitosti in lepote Doline nam je predstavila Irena Lačen Benedičič. Tako je tudi prav, saj naše zborovanje poteka sredi gorenjskih lepot oziroma, če se izrazim s Prešernom, sredi "kinča neheškega". Predstavitve je bila v uvodu, v publikaciji pa je objavljena na koncu.

Našteti referati oziroma njihovi avtorji so izzvali diskusijo. Ta je potekala po vsakokratnem sklopu predavanj. Kot naštetih predavanj so tudi razpravljale o posameznih referatih (Klasine, Novak, Žumer in številni drugi) prikazali pomen in vlogo računalnika v slovenski arhivski teoriji in praksi.

Celotno posvetovanje je potekalo z računalniško podprto predstavitvijo posvetovanja, ki ga je organiziral Pokrajinski arhiv Maribor, in tam so oblikovali tudi publikacijo *Arhivi in računalništvo*.

Ob sklepu posvetovanja so zbrani slovenski arhivisti sprejeli ta priporočila:

Arhivski delavci, zbrani na 18. posvetovanju Arhivskega društva Slovenije v hotelu Špik v Gozdu Martuljku od 7. do 9. oktobra 1998, so sprejeli ta

priporočila:

1. Primerno bi bilo izdelati poročilo o popisih, inventarjih, avtorskih vodnikih na elektronskih medijih v slovenskih arhivih.

2. Pristopili bi k enotni izdelavi terminologije na podlagi izpopolnjenega slovarja, ki ga pripravlja Mednarodni arhivski svet.

3. Pomemben cilj slovenske arhivske teorije in prakse na področju informacijske tehnologije pa vidimo v sistemni uravnoveščenega razvoja informacijske tehnologije v vseh arhivskih institucijah.

*predsednik ADS
M. Gerdej*

Posvetovanje arhivskega društva Hrvaške, Opatija, 14. - 17. oktober 1998

Arhivsko društvo Hrvaške (HAD) in Državni arhiv Reka sta organizirala posvetovanje z naslovom *Pisarniško poslovanje in sodobna uprava*. Potekalo je od 14. - 17. 10. 1998 v Opatiji. Poglavitni temi posvetovanja sta bili pisarniško poslovanje in sodobna uprava.

Sodelovalo je 18 referentov, od tega 8 iz tujine - Argentine, Bosne in Hercegovine, Nemčije, Nizozemske, Slovenije in Velike Britanije.

Uvodni referat je imel direktor Hrvaškega državnega arhiva dr. Josip Kolanović. V referatu z naslovom *Razvoj registraturnih sistemov in organizacija uprave na področju Hrvaške* je podrobno orisal razvoj pisarniškega poslovanja in razvoj uprave, poudaril pa je tudi pomen pravilne valorizacije dokumentarnega gradiva in izobraževanje delavcev, ki delajo z dokumentarnim gradivom pri upravnih organih.

Damir Validžić, arhivar pri Ministrstvu za zunanje zadeve, je v svojem prispevku *Pisarniško poslovanje upravnih organov na Hrvaškem po 2. svetovni vojni* navedel vse predpise in izvajanje le-teh od leta 1945 do danes.

Marko Landeka iz Državnega arhiva v Vinkovcih je v prispevku *Organizacija gradiva v pisarnah SIS (sanoupravnih interesnih skupnosti) družbenih dejavnosti* govoril o konkretnih težavah, s katerimi se je srečeval pri prevzemanju in delu z omenjenim gradivom.

Frane Ivković iz Državnega arhiva v Zadru je obravnaval razvoj upravnih organov in pisarniškega poslovanja v Pokrajini Dalmaciji in Pokrajini Dubrovnik v obdobju francoskih Ilirskih provinc.

Davorin Eržišnik iz Hrvaškega državnega arhiva je v referatu z naslovom *Informatizacija in pisarniško poslovanje na Hrvaškem - zgodovinski pregled in perspektive*, obravnaval razvoj informatizacije in pogled v prihodnost, ko po njegovem mnenju ne bo več dokumentov na papirju.

Vesna Gotovina iz Arhiva Republike Slovenije je v prispevku *Pisarniško poslovanje in sodobna uprava v Sloveniji* navzoče seznanila z izkušnjami pri poslovanju s spisi po sprejetju Uredbe o pisarniškim poslovanjem in dolžnostih upravnih organov do dokumentarnega gradiva iz leta 1994, z uvajanjem informatizacije v pisarniško poslovanje, s temeljnimi načeli valorizacije dokumentarnega gradiva v upravnih organih in z izobraževanjem delavcev, ki delajo z dokumentarnim gradivom.

Dr. Branka Janodi de Chiapero, direktorica Generalnega zgodovinskega arhiva pri Univerzi v Cordobi iz Argentine, je govorila o organizaciji arhivov v Argentini in o izobraževanju arhivistov. Kot največjo pomanjkljivost arhivske dejavnosti je navedla, da še nimajo sprejetega arhivskega zakona, ter poudarila, da to povzroča velik nered.

Martin Dallmeier iz Regensburga v Nemčiji je v prispevku *Valorizacija dokumentarnega gradiva v privedni lasti: gradivo finančnega urada Thurn in Taxis v Karlovcu v osrednjem arhivu vojvode Thurn in Taxis*. Referat je bil za hrvaške arhiviste zelo zanimiv, ker del omenjenega gradiva hranijo tudi v hrvaških arhivih.

Mag. Josip Šaban je v prispevku z naslovom *Valorizacija dokumentacije trgovskih društev* poudaril, da je treba posodobiti postopke in načela valorizacije tudi pri drugih ustvarjaleh in ne samo v državni upravi.

Jozo Ivanović iz Hrvaškega državnega arhiva je na tem posvetovanju sodeloval z dvema prispevkoma. V prvem z naslovom *Predmet valorizacije v konceptu makrovalorizacije* je obravnaval obstoječa svetovna